

Sammendrag:

Fylkesvise økonomiske virkninger av reiseliv i Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag

Hovedtrekk i analyseverktøyet

Med utgangspunkt i det nylig avsluttede forskningsrådsprosjektet "Utvikling av data og modeller til analyse av turismens regionale og lokale betydning" er det blitt mulig å utarbeide (blant annet) fylkesvise analyser av reiselivets indirekte og direkte virkninger, fordelt på næringer.

Prosjektet baseres på den ringvirkningsmodell som er utviklet av NIBR, SSB og TØI i det nevnte forskningsrådsprosjektet. Modellen baserer seg på følgende hovedelementer, utviklet innen dette prosjektet:

- Fylkesvise satellittregnskap for reiseliv. Dette regnskapet gir tall for turistenes kjøp av varer og tjenester – *eksklusive mva, og andre avgifter* - i hvert fylke, fordelt på ti ulike grupper av varer og tjenester.
- En kryssløpsmodell basert på PANDA-modellen og fylkesvise nasjonalregnskap. I denne modellen brukes resultatene fra satellittregnskapet til å beregne direkte og indirekte virkninger av turistenes konsum fordelt på 21 næringer.

I modellutviklingsarbeidet er 1997 brukt som basisår. Dette på grunn av at fylkesvise nasjonalregnskap (som også er et viktig grunnlag for satellittregnskapene) og grunnlaget i PANDA-modellen ikke forelå i nyere versjon da modellen ble utviklet.

Dette verktøyet og nye overnattingsdata for 2002 utgjør grunnlaget for beregning av de direkte og indirekte økonomiske virkningene av turisme for Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark for året 2001.

Analysen bygger videre på foreliggende beregningene for 1997 av fylkesvis produksjon av ulike varer og tjenester til turistkonsum, og det presenteres:

- oppdatering av direkte økonomiske virkninger til 2001
- beregning av indirekte økonomiske virkninger i 2001
- beregning av noen hovedtall for sysselsetting i 2001

I tillegg har prosjektet omfattet utvikling av et regneark hvor fylkene selv kan oppdatere ringvirkninger med nye overnattingstall for besøkende.

Turister og turistkonsum

Vår definisjon av turister (kalles også besøkende eller 'visitors') er basert på World Tourism Organisation (WTO) sin definisjon (WTO 1994). Turistbegrepet inkluderer innenlandske så vel som utenlandske besøkende, og både ferie- og fritidsreisende og reisende i yrkesmessig sammenheng. Reiser innebærer at man bruker en del av sin inntekt andre steder enn der man bor. Dette kan, med et fellesord, kalles *turistkonsum*. Dette konsumet genererer inntekter i det enkelte landet eller den enkelte regionen, turistkonsumet er i realiteten eksport av varer og tjenester.

Turistkonsum defineres som turistenes forbruksutgifter, og det fordeles gjerne på ulike varer og tjenester. Det består av utenlandske ferie- og fritidsreisendes turistkonsum, norske husholdningers turistkonsum og norske næringers utgifter til forretningsreiser.

Direkte og indirekte virkninger av turistenes etterspørsel etter varer og tjenester

Denne analysen er i utgangspunktet utgiftsbasert. Det vil si at det er turistenes etterspørsel som er i fokus. I en inntektsbasert (eller bransjerettet) studie ville man sett på omsetningen innenfor bestemte bransjer, for eksempel de typiske reiselivsnæringene (overnatting, servering, transport, reisebyråer/turoperatører og aktiviteter/museer/underholdning).

Omsetningen innen disse næringene kommer imidlertid både fra turister og lokalbefolkning. Vi er her ute etter å beregne hva *turistene* legger igjen av penger i fylket, og hvilke direkte og indirekte virkninger dette får i form av økt produksjon i ulike næringer.

I denne analysen fokuseres det altså på den "import av etterspørsel" som reiselivet representerer, og hvordan denne er rettet mot hver enkelt næring. I denne sammenheng ser man ikke bare mot reiselivsnæringene, men mot alle næringer.

De direkte virkningene er lik førstehåndsomsetningen, eller verdien av det reisende kjøper i regionen. Turistenes kjøp av andre produkter enn det reiselivsnæringene tilbyr (for eksempel bensin, dagligvarer, klær og skotøy) kalles ofte *overrisslingseffekt*. Dette hører også med til de direkte virkningene.

De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at (i) de foretakene som selger direkte til turistene må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at (ii) turistenes kjøp av varer og tjenester skapers eierinntekter og lønnsinntekter, som delvis brukes til vare- og tjenestekjøp (ofte kalt induserte virkninger) innen fylket.

Hovedresultater

Turistkonsum

I tabell 1 presenteres fylkesvise tall for turistkonsumet for hver av de fire kategoriene turister analysen opererer med. Samlet var omsetningen (ekskl. mva) drøyt 10 milliarder kroner i 2001. Størst omsetning finner man i Nordland og Troms.

Tabell 1 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2001, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Millioner kroner.

	Utlendinger		Nordmenn		
Totalt turistkonsum					
Nord-Tr.lag	235,2	72,0	1241,4	409,4	1958,1
Nordland	715,4	228,6	2383,6	1106,7	4434,3
Troms	646,2	161,2	1264,6	710,3	2782,3
Finnmark	303,9	76,4	644,3	206,2	1230,9
Sum	1900,8	538,2	5533,9	2432,6	10405,6

TØI rapport 6402/2003

I tabell 2 vises turistkonsumets fordeling på 10 ulike typer av varer og tjenester:

Tabell 2 Samlet turistkonsum 2001, fordelt på 10 ulike vare- og tjenestegrupper. Millioner kroner.

	Overnatting	Servering	Passasjer-transport	Reisebyrå/ tur-operatører, bilutleie	Museer, turistrelaterte sportsaktiviteter, etc.	Reiselivs-produkter i alt	
Nord-Tr.lag	203,6	231,1	745,2	28,0	42,6	1250,6	
Nordland	529,3	489,6	1957,4	41,6	81,3	3099,3	
Troms	396,2	353,3	1134,7	61,2	62,3	2007,8	
Finnmark	186,4	198,3	299,5	20,7	32,5	737,4	

	Matvarer, drikkevarer og tobakk	Klær og skotøy	Souvenirer, kart m.v.	Transportutgifter ellers	Andre varer og tjenester	Turistkonsum ellers, i alt	Totalt turistkonsum
Nord-Tr.lag	223,4	53,2	21,2	186,1	223,5	707,5	1958,1
Nordland	448,8	106,7	48,8	379,3	351,4	1334,9	4434,3
Troms	289,1	68,7	36,4	232,8	147,6	774,6	2782,3
Finnmark	177,2	42,1	21,3	145,0	107,9	493,5	1230,9

TØI rapport 640/2003

Passasjertransportkolonnen i tabell 2 alle typer kollektive transportmidler, inkludert kjøp av flyreiser til og fra fylkene. Flyreisene utgjør store beløp, og det kan diskuteres hvorvidt flyreisene er tjenester som faktisk er gjenstand for kjøp og salg i fylket. Statistisk sentralbyrås fordelingsprinsipp for slike kostnader tilsier imidlertid at halvparten skal tilregnes henholdsvis start- og endepunkt for reisen. Tabell 3 viser hvor stor andel av passasjertransportkonsumet som gjelder flytransporttjenester:

Tabell 3 Konsum av flytransporttjenester beregnet kjøpt av turister i hvert fylke 2001. Millioner kroner.

Nord-Trøndelag	Nordland	Troms	Finnmark
480	1385	746	212

TØI rapport 640/2003

Direkte og indirekte næringsvirkninger

Nedenfor følger hovedresultater for hvert av fylkene. Det presiseres at konsum av flytjenester er med i beregningsgrunnlaget.

De resultatene som presenteres i hovedrapporten er virkningstall i millioner kroner for 2001 for hver av de fire kategoriene turister, for de viktigste næringene og totalt. Videre presenteres næringsvis fordeling av direkte og indirekte virkninger.

Finnmark

Samlede virkninger for Finnmark er beregnet til snaut 1,6 milliarder (tabell 4). Av dette utgjør direkte virkninger om lag 1,2 milliarder og indirekte virkninger om lag 350 millioner kroner.

Tabell 4 Direkte + indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Finnmark 2001. Millioner kroner.

Finnmark	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Sum	Andel av total produksjon 2001
Varehandel	240,6	61,2	301,8	8,9 %
Hotell og restaurant	384,7	32,6	417,3	65 %
Transport	315,5	42,8	358,3	26,0 %
Post og telekomm.	9,6	36,8	46,4	7,5 %
Privat tjenesteyting *)	277,5	89,6	367,1	13,0 %
Alle næringer	1230,9	353,5	1584,4	7,6 %
Alle næringer ekskl. off. sektorer				10,5 %

TØI rapport 640/2003

*) inkluderer bl. a. opplevelser, attraksjoner, underholdning og andre aktiviteter

Summen av direkte og indirekte virkninger av reiseliv utgjør 7,6 prosent av total produksjonsverdi (inkludert offentlig sektor) i fylket i 2001.

Troms

Samlede virkninger for Troms er beregnet til drøyt 3,6 milliarder kroner (tabell 5). Av dette utgjør direkte virkninger i underkant av 2,8 milliarder og indirekte virkninger i underkant av 0,9 milliarder kroner. Summen av direkte og indirekte virkninger av reiseliv utgjør 7,6 prosent av total produksjonsverdi (inkludert offentlig sektor) i fylket i 2001.

Tabell 5 Direkte + indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Troms 2001. Millioner kroner.

Troms	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Sum	Andel av total produksjon 2001
Varehandel	394,2	118,1	512,3	6,9 %
Hotell og restaurant	749,5	75,5	824,9	54 %
Transport	1193,0	136,1	1329,0	42,8 %
Post og telekomm.	12,6	70,9	83,5	6,3 %
Privat tjenesteyting *)	433,0	273,1	706,1	8,7 %
Alle næringer	2782,3	881,9	3664,2	7,6 %
Alle næringer ekskl. off. sektorer				10,6 %

TØI rapport 640/2003

*) inkluderer bl. a. opplevelser, attraksjoner, underholdning og andre aktiviteter

Nordland

Samlede virkninger for Nordland er beregnet til drøyt 3,6 milliarder kroner (tabell 6). Av dette utgjør direkte virkninger i underkant av 2,8 milliarder og indirekte virkninger i underkant av 0,9 milliarder kroner.

Tabell 6 Direkte + indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Nordland 2001. Millioner kroner.

Nordland	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Sum	Andel av total produksjon 2001
Varehandel	604,3	237,7	842,0	7,6 %
Hotell og restaurant	1019,0	115,4	1134,3	63 %
transport	1880,3	356,8	2237,1	39,0 %
Post og telekommunikasjon	22,2	155,2	177,4	10,4 %
Privat tjenesteyting *)	793,4	549	1342,3	12,7 %
Alle næringer	4434,3	1944,5	6378,8	8,2 %
Alle næringer ekskl. off. sektorer				10,4 %

TØI rapport 640/2003

*) inkluderer bl. a. opplevelser, attraksjoner, underholdning og andre aktiviteter

Summen av direkte og indirekte virkninger av reiseliv utgjør 8,2 prosent av total produksjonsverdi (inkludert offentlig sektor) i fylket i 2001.

Nord-Trøndelag

Samlede virkninger for Nord-Trøndelag er beregnet til snaut 2,8 milliarder kroner (tabell 7). Av dette utgjør direkte virkninger i underkant av 2 milliarder og indirekte virkninger i overkant av 0,8 milliarder kroner.

Tabell 7 Direkte + indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Nord-Trøndelag 2001. Millioner kroner

Nord-Trøndelag	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Sum	Andel av total produksjon 2001
Varehandel	297,8	100,0	397,9	7,0 %
Hotell og restaurant	434,7	31,4	466,2	63 %
Transport	772,2	115,2	887,4	38,0 %
Post og telekomm.	10,3	72,1	82,4	11,1 %
Privat tjenesteyting *)	443,0	258,6	701,6	11,3 %
Alle næringer	1958,1	836,1	2794,2	6,7 %
Alle næringer ekskl. off. sektorer				8,3 %

TØI rapport 640/2003

*) inkluderer bl. a. opplevelser, attraksjoner, underholdning og andre aktiviteter

Summen av direkte og indirekte virkninger av reiseliv utgjør litt under sju prosent av total produksjonsverdi (inkludert offentlig sektor) i fylket i 2001.

Syssetsetting

På grunn av manglende sammenliknbare fylkesvise tall for total omsetning og sysselsetting for hver næring har vi her måttet begrense oss til reiselivsrelaterte

sysselsettingstall for hotell- og restaurant og for varehandel, samt anslag for total reiselivsrelatert sysselsetting (tabell 8).

Når det gjelder tallene for total sysselsetting har vi tatt utgangspunkt i antall sysselsatte utenom offentlig sektor, og den reiselivsrelaterte andelen av total produksjonsverdi for alle produksjonssektorer utenom offentlig sektor.

Tabell 8 Beregnet sysselsetting i hotell- og restaurantvirksomhet, varehandel og totalt som følge av salg til tilreisende. 2001.

	Finnmark	Troms	Nordland	Nord-Trøndelag
Beregnet reiselivsrelatert sysselsetting i H & R *)	1050	1760	2650	1120
Beregnet reiselivsrelatert sysselsetting i varehandelen *)	370	730	1050	480
Beregnet reiselivsrelatert sysselsetting totalt **)	2150	4650	7200	2980

TØI rapport 640/2003

*) antall sysselsatte i gjennomsnitt over året

***) antall personer i aldersgruppen 16-74 år med minst 100 timers sysselsetting i 2001.

Oppsummering

Selv om omfanget av ringvirkningene varierer ganske mye mellom fylkene, er det visse hovedtrekk som går igjen i resultatene:

- De indirekte virkningene utgjør om lag 30 til 40 prosent av de totale virkningene i fylkene. Det vil si at for hver krone besøkende legger igjen i fylket, skapes økonomisk aktivitet i form av leveranser og bruk av lønns- og eierinntekter for ytterligere 30 til 40 øre.
- Direkte og indirekte virkninger av reiseliv utgjør cirka 10 prosent av produksjonsverdien i alle næringer (eksklusive offentlig sektor) i hvert av de tre nordligste fylkene, og cirka åtte prosent i Nord-Trøndelag
- Turisters forbruk genererer direkte og indirekte mellom sju og ni prosent av omsetningen i varehandelen, og mellom 54 og 65 prosent av omsetningen i hotell- og restaurantsektoren.

Analysen her begrenser seg til overnattende *tilreisende*. Dermed omfatter beregningene ikke hele omsetningen innen kjernenæringene i reiselivet (overnatting, servering, reisebyråtenester, aktiviteter, transport). Det lokale konsumet i disse kjernenæringene, det vil si konsumet til personer som ikke er definert som turister (lokalbefolkning), kommer i tillegg dersom man ønsker å se på slike kjernenæringer som en *bransje*.

Analysen i denne rapporten ser også bort fra virkninger av investeringer i bygg og annen infrastruktur, som nasjonalregnskapssammenheng regnes som etterspørsel direkte rettet mot næringssektoren "bygge- og anleggsvirksomhet".

Beregningene er basert på en del forutsetninger som vil kunne ha konsekvenser for resultatene. Det har vært nødvendig å anta at en rekke strukturer (overnattings-struktur, forbruksmønster blant turister, næringsstruktur etc) ikke har endret seg vesentlig siden 1997 – som er beregningsmodellens basisår - til 2001. I forhold til det materialet som ble lagt til grunn i ringvirkningsberegningene for 1997 er det først og fremst nye overnattingstall som er innarbeidet i analysen for 2001. Disse antakelsene til tross, det er uansett

slik at man ved den typen regneeksersis som ligger i verktøyutviklingen og i dette prosjektet, kan sirkle inn de resultatene som er mest sannsynlige, gitt det informasjonsgrunnlaget man har å bygge på.